

6. Золотницкая О.Ю. Влияние препаратов с противовирусной активностью на клиническое течение и иммунологическую картину больных ревматоидным артритом с персистенцией вирусов семейства Herpesviridae // Укр. ревматол. журн. – 2005. – № 4 (22). – С. 71-74.

7. Чернышева О.Е., Юлиш Е.И., Иванова Л.А. Характер изменений здоровья детей раннего возраста, состояния их иммунного и цитокинового статуса на фоне различного течения инфекции, вызванной вирусом Эпштейна-Барр // Врачебная практика. – 2007. – № 1 (55). – С. 24-28.

8. Крамарев С.О., Виговська О.В. Хронічні форми Епштейна-Барр вірусної інфекції у дітей: сучасні підходи до діагностики та лікування // Современная педиатрия. – 2008. – № 2. – С. 103-109.

9. Покровська Т.В., Надрага О.Б., Зінчук О.М. Гостра і хронічна Епштейна-Барр вірусна інфекція у підлітків // Современная педиатрия. – 2008. – № 5 (22). – С. 132-134.

10. Синдром хронической усталости и иммунной дисфункции у лиц с рецидивирующими вирусными инфекциями: клинико-иммунологические черты и особенности серотонинергической регуляции / Нестерова И.В., Балмасова И.П., Козлов В.А. и др. // Цитокины и воспаление. – 2006. – Т. 5, № 2. – С. 3-14.

11. Detection of herpes simplex virus type 1 in rheumatic valvular tissue / Pan Z.G., Wang X.N., Li Y.W. et al. // Chin. Med. J. (Engl.). – 2005. – Vol. 118, N 5. – P. 360-361.

12. Уровень провоспалительных цитокинов в оценке активности воспалительного процесса при бронхолегочной патологии у детей / Гушина Я.С., Касснер Л.Н., Маркелова Е.В., Ицкович А.И. // Цитокины и воспаление. – 2006. – Т. 5, № 4. – С. 36-38.

INFECTED OF HERPESVIRIDAE VIRUSES OF PATIENTS WITH RHEUMATIC HEART TROUBLE

O.R. Boyarchuk

SUMMARY. *The determination of the frequency of persistence of Herpesviridae viruses in 39 children and 30 adult with acute rheumatic fever and rheumatic heart disease was done. High frequent (77,8 %) of persistent cytomegalovirus and herpes simplex type 1 and 2 virus was determined in children with acute rheumatic fever. Chronic Epstein-Barr virus infection frequently occurred in patients with rheumatic heart disease: both children and adult (accordingly 100,0 % and 77,4 %). The concentration of serum interleukins interferon gamma and IL-4 was increased in patients with rheumatic heart disease and chronic Epstein-Barr virus infection.*

Key words: *Herpesviridae viruses, chronic Epstein-Barr virus infection, acute rheumatic fever, rheumatic heart disease, interferon gamma, IL-4.*

Отримано 26.06.2010 р.

© Римаренко Н.В., 2011

УДК 616.322-002+616.917+616.831.9-053.2 : 579.842.1/.2

Н.В. Римаренко

РІВЕНЬ ЕНДОТОКСИНУ КИШКОВОГО ПОХОДЖЕННЯ В СИРОВАТЦІ КРОВІ ПРИ БАКТЕРІЙНИХ АНГІНАХ, СКАРЛАТИНІ І ГНІЙНИХ МЕНІНГІТАХ У ДІТЕЙ

Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського

Представлено результати дослідження рівня ендотоксину грамнегативної флори кишечника в сироватці крові 112 дітей, хворих на бактерійні ангіни, скарлатину і гнійні менінгіти. Виявлено розвиток ендотоксинемії кишкового походження, що залежить від тяжкості інфекційного процесу і періоду хвороби.

Ключові слова: *ендотоксин грамнегативної мікрофлори, бактерійна ангіна, скарлатина, гнійний менінгіт, інфекційний токсикоз, діти.*

Традиційно провідним фактором інфекційного токсикозу при бактерійних ангінах, скарлатині і частині гнійних менінгітів вважаються грамнегативні мікроорганізми та їхні токсини. Тейхоеві та ліпотейхоеві кислоти – основні компоненти клітинної стінки грампозитивних бактерій разом з пептидогліканами володіють потужною цитокін-індукуючою активністю [1]. Однак при цьому упускається з виду, що в порожнині кишечника в нормі

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

перебуває велика кількість грамнегативних мікроорганізмів, зовнішня мембрана яких містить ендотоксин (ЕТ). Доведено, що цей ендотоксин здатний проникати з кишечника в системний кровотік, при цьому характер його впливу на організм чітко залежить від дози [2, 3]. Присутність у крові малих доз ЕТ (0-1 МЕО/мл) вважається фізіологічною, необхідною для підтримки імунної системи в тонусі, тоді як підвищене проникнення кишкового ЕТ у системний кровотік призводить до розвитку ряду патофізіологічних реакцій, аж до ДВЗ-синдрому і септичного шоку [4]. Очевидно, що при розвитку інфекційного захворювання і особливо у тяжкій формі створюються умови для підвищеного проникнення ЕТ з кишечника в системний кровотік за рахунок порушення функції захисних протиінфекційних бар'єрів. Неспроможність захисних бар'єрів виражається в порушенні колонізаційної резистентності нормальної мікрофлори людини за рахунок антибіотикотерапії, а також порушення кишкового пасажу, мікроциркуляторних порушень у брижових судинах і підвищенні проникності слизової кишечника, порушенні дезінтоксикаційної функції печінки в умовах перебігу основного інфекційного захворювання [1]. Результатом підвищеного проникнення ЕТ з кишечника в системний кровотік у гострому періоді інфекційного захворювання може бути збільшення тяжкості і тривалості хвороби.

Таким чином, метою нашого дослідження стало визначення рівня ЕТ кишкового походження в сироватці крові дітей з бактерійними ангінами, скарлатиною і гнійними менінгітами.

Пацієнти і методи

Під спостереженням були 112 хворих віком від 2 до 6 років, які перебували на лікуванні в КПУ «Дитяча інфекційна клінічна лікарня» м. Сімферополя за період з 2005 по 2008 рр.

Усі обстежені діти були розподілені на 5 груп. У 1-ю групу ввійшли 34 хворих з бактерійною ангіною середнього ступеня тяжкості, у 2-ю групу – 29 дітей з ангіною у тяжкій формі, 3-ю групу склали 15 хворих із середньо-тяжкою формою скарлатини, 4-ю – 12 хворих з тяжкою формою скарлатини, причому тяжкість була обумовлена розвитком бактерійних ускладнень (синуситу, лімфаденіту, отиту, паратонзиліту) і кетоацидозу, 5-ю групу склали 22 хворих з гнійним менінгітом (стафілококової або стрептококової етіології). Матеріалом дослідження служила периферична кров, яка забиралася тричі: у гострому періоді (при надходженні в стаціонар і на 3-ю

добу перебування) та перед випискою зі стаціонару. Групу порівняння склали 25 здорових дітей віком від 2 до 6 років.

Визначали кількісний вміст ендотоксину в сироватці крові хворих. Дослідження ґрунтується на хромогенному аналізі по кінцевій точці, в якому після змішування ЛАЛ-реактиву *Endosafe® Endochrome* з випробуваним зразком проводився вимір жовтого забарвлення, що розвивається в реакційній суміші [5]. Біологічний принцип методу полягає в тому, що ендотоксини грамнегативних бактерій призводять до активації проферменту (каскаду ферментів, які є сериновими протеазами), який міститься в лізаті амебоцитів *Limulus* (ЛАЛ-реактив *Endosafe® Endochrome*). Активний згортаючий фермент розрізає коагулоген, що призводить до помутніння реакційної суміші. У присутності хромогенного субстрату (S-2423) згортаючий фермент відрізає від субстрату хромофор, р-нітроанілін. Вивільнений р-нітроанілін надає розчину жовте забарвлення. За допомогою спектрофотометра, при довжині хвилі 405-410 нм нами вимірювалася інтенсивність забарвлення, що була прямо пропорційна вмісту ендотоксину в зразку. Концентрацію ендотоксину в зразку визначали за каліброваною кривою.

Для дослідження використовували ЛАЛ-реактив *Endosafe® Endochrome* (виробник *Charles River Endosafe, a Division of Charles River Laboratories, Inc.*, США). Контрольний стандарт ендотоксину *Endosafe* приготовлений з *E. coli* штам O55:B5. Результат виражали у міжнародних ендотоксिनних одиницях (МЕО/мл).

Результати досліджень та їх обговорення

У здорових дітей із групи порівняння вільний ендотоксин у сироватці крові не визначався. У хворих усіх груп (табл. 1) у гострому періоді захворювання (при надходженні в стаціонар) визначався рівень ЕТ у сироватці крові, який перевищував фізіологічний ($p < 0,001$). При цьому у хворих із середньою тяжкістю хвороби (1-а і 3-я групи) рівень ендотоксину в МЕО/мл становив $2,59 \pm 0,21$ і $2,32 \pm 0,31$, а з тяжкою формою (2-а і 4-а групи) – $6,23 \pm 0,79$ і $6,02 \pm 0,50$, тобто був збільшений у хворих з тяжкою формою в 2 і 2,5 рази відповідно ($p_2 < 0,001$). Найвищий рівень ендотоксину при надходженні був зафіксований у хворих із гнійним менінгітом – $(12,94 \pm 0,58)$ МЕО/мл ($p < 0,001$).

Оскільки у всіх пацієнтів захворювання були викликані грампозитивною флорою, що було підтверджено бактеріологічно (*S. pyogenes*, *S. pneumoniae*, *S. viridans*, *S. aureus*), виявлений у системному кровотоці ЕТ міг бути тільки кишкового (ендогенного) походження.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таблиця 1

Показники рівня ендотоксину кишкового походження в сироватці крові у хворих (МЕО/мл)

Група	Етап дослідження	ЕТ у сироватці крові (M±m)	Показник достовірності
1-а (n=34)	При ушпиталенні	2,59±0,21	p<0,001
	На 3-ю добу	4,13±0,23	p<0,001, p ₁ <0,001
	При виписці	0,14±0,01	p<0,001, p ₁ <0,001
2-а (n=29)	При ушпиталенні	6,23±0,79	p<0,001, p ₂ <0,001
	На 3-ю добу	12,68±0,63	p<0,001, p ₁ <0,001 p ₂ <0,001
	При виписці	1,49±0,14	p<0,001, p ₁ <0,001 p ₂ <0,001
3-я (n=15)	При ушпиталенні	2,32±0,31	p<0,001
	На 3-ю добу	4,82±0,40	p<0,001, p ₁ <0,001
	При виписці	0,21±0,03	p<0,001, p ₁ <0,001
4-а (n=12)	При ушпиталенні	6,02±0,50	p<0,001, p ₁ <0,001
	На 3-ю добу	12,27±0,64	p<0,001, p ₁ <0,001 p ₂ <0,001
	При виписці	1,10±0,13	p<0,001, p ₁ <0,001 p ₂ <0,001
5-а (n=22)	При ушпиталенні	12,94±0,58	p<0,001
	На 3-ю добу	10,57±0,62	p<0,001, p ₁ <0,02
	При виписці	0,54±0,03	p<0,001, p ₁ <0,001
Здорові діти (n=25)		0	

Примітки: p – достовірність розбіжностей, обчислена порівняно з відповідним показником у групі здорових дітей; p₁ – з відповідним показником при ушпиталенні у тій же групі хворих; p₂ – з відповідним етапом дослідження у хворих із середньою тяжкістю того ж захворювання.

При обстеженні на 3-й день від моменту надходження рівень ендотоксину в крові зростав у більшості хворих (61 %) і був найбільшим у хворих із тяжкими бактерійними ангінами – (12,68±0,63) МЕО/мл. Так, рівень ЕТ зростав у 1-й групі в 1,6 разу, в 2-й, 3-й і 4-й групах в 2 рази порівняно з показниками при надходженні (p₁<0,05). При цьому зберігалася пряма залежність від тяжкості захворювання. Рівень ЕТ у хворих з тяжкими формами (2-а і 4-а гр.) був відповідно в 3 і 2,5 разу вище, ніж у хворих із середньою тяжкістю (1-а і 3-я гр.) цих захворювань (p₂<0,001). Наростання рівня ЕТ у сироватці крові в гострому періоді на тлі лікування основного захворювання, очевидно, пов'язане з тим, що комплекс стандартної терапії бактерійних ангін і скарлатини не припускає впливу на ЕТ кишкового походження і не запобігає розвитку ендотоксинемії.

У групі хворих із гнійним менінгітом на 3-ю добу від моменту надходження рівень ендотоксину був достовірно менше, ніж при надходженні, залишаючись однак стабільно високим – (10,57±0,62)

МЕО/мл, p₁<0,02. Можливо, це було пов'язане із застосуванням хворим цієї групи внутрішньовенного імуноглобуліну (що містить антитіла до грамнегативних мікроорганізмів) у перші 1-3 дні перебування в стаціонарі.

Рівень ендотоксину при виписці у всіх випадках був достовірно нижче, ніж при надходженні (p₁<0,001), однак у хворих із тяжкою формою ангіни і скарлатини він достовірно перевищував показник хворих із середньою тяжкістю (p₂<0,001) і був вище фізіологічного (0-1 МЕО/мл).

Таким чином, одержані нами дані свідчать про розвиток ендотоксинемії, пов'язаної з підвищеним проникненням ЕТ з кишечника в системний кровотік у хворих на ангіну, скарлатину і гнійний менінгіт. Рівень ЕТ у сироватці крові був достовірно вище в гострому періоді хвороби при тяжких формах. Отже, розвиток ендотоксинемії кишкового походження, будучи додатковим токсичним чинником в умовах перебігу основного захворювання, може впливати як на ступінь тяжкості основного захворювання, так і на тривалість періоду токсикозу.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Висновки

1. На тлі перебігу бактерійних ангін, скарлатини і гнійних менінгітів (спричинених грам-позитивними мікроорганізмами) розвивається ендотоксинемія кишкового походження з підвищенням рівня ЕТ у сироватці крові в 2-12 разів.

2. Ступінь збільшення рівня ЕТ у сироватці крові хворих залежав від тяжкості захворювання і періоду хвороби.

3. Розвиток ендотоксинемії кишкового походження у хворих з інфекційними захворюваннями з позакишковою локалізацією запального процесу може призводити до збільшення ступеня тяжкості основного захворювання і тривалості періоду токсикозу.

Література

1. Исаков Ю.Ф., Белобородова Н.В. Сепсис у дітей. – М., 2001. – 369 с.

2. Яковлев М.Ю. Элементы эндотоксиновой теории физиологии и патологии человека // Физиология человека. – 2003. – Т. 29, № 4. – С. 154-165.

3. Белоглазов В.А. Роль эндотоксина кишечной палочки и лейкоцитов в формировании нарушений коагуляционного гемостаза у больных стероидозависимой бронхиальной астмой // Проблемы, достижения и перспективы развития медико-биологических наук и практического здравоохранения: Тр. Крым. мед. ун-та им. С.И. Георгиевского. – Симферополь, 1997. – Т. 133, Ч. 1. – С. 133-138.

4. Лиходед В.Г., Щук Н.Д., Яковлев М.Ю. Роль эндотоксина грамотрицательных бактерий в инфекционной и неинфекционной патологии // Архив патологии. – 1996. – Т. 58, № 2. – С. 8-13.

5. Roslansky P.F. Serum testing using chromogenic and Gel-Clot methods // LAL APDATE. – 1990. – Vol. 8, N 4. – P. 1-4.

6. Хавкин А.И. Микрофлора пищеварительного тракта. – М.: Фонд социальной педиатрии, 2006. – 416 с.

ENDOTOXIN LEVEL OF INTESTINAL ORIGIN IN BLOOD SERUM AT BACTERIAL ANGINA, SCARLATINA, AND PURULENT MENINGITIS IN CHILDREN

N.V. Rymarenko

SUMMARY. Results of research of the level of endotoxin of gram-negative intestinal flora in blood serum of 112 children with bacterial angina, scarlatina and purulent meningitis are presented in the article. It was revealed a development of endotoxemia of intestinal origin that depends on severity of infectious process and period of disease.

Key words: *endotoxin of gram-negative intestinal micro-flora, bacterial angina, scarlatina, purulent meningitis, infectious toxicosis, and children.*

Отримано 23.05.2010 р.

© Ковалик А.П., 2010
УДК 616.98:002.78-825.11

А.П. Ковалик

АНТИБІОТИКОЧУТЛИВІСТЬ КОКОВОЇ МІКРОФЛОРИ, ВИДІЛЕНОЇ ІЗ СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ГОРТАНІ У ЗДОРОВИХ ОСІБ І ХВОРИХ НА ЇЇ РУБЦЕВИЙ СТЕНОЗ

Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я.Горбачевського

Вивчено видовий склад кокової мікрофлори, виділеної із слизової оболонки гортані, і її чутливість до антибіотиків у 40 здорових осіб (контрольна група) і 55 хворих на рубцевий стеноз гортані. Всього виділено й ідентифіковано 208 штамів. З них у здорових осіб: 24 штами стафілококів, 35 стрептококів і 17 нейсерії. У

хворих рубцевим стенозом гортані, відповідно, 38, 39 і 55 штамів. Чутливість мікроорганізмів визначали до пеніциліну, еритроміцину, гентаміцину, цефтриаксону, амоксицилину і левофлоксацину.

Ключові слова: стеноз гортані, мікрофлора гортані, антибіотики.